

Jens Christian Grøndahl

Indian summer

ROMAN

Uit het Deens vertaald door Gerard Cruys

J.M. MEULENHOF

Onderwijs en cultuur

Cultuur 2000

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij een vertaalsubsidie van het Cultuur 2000-programma van de Europese Unie.

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

Eerste druk 1994, vierde druk 2010

Oorspronkelijke titel *Indian Summer*

Copyright © 1994 Jens Christian Grøndahl

Copyright Nederlandse vertaling © 2002 Gerard Cruys en

J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam

Vormgeving omslag Ellen Langendam

Foto voorzijde omslag © Istock

Foto achterzijde omslag Kamilla Bryndum

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8657 8 / NUR 302

Er zouden twee afzonderlijke talen moeten zijn:
één voor degenen wier leven wast
en een andere voor degenen wier leven afneemt.

Witold Gombrowicz

Het huis ligt afgezonderd tussen met gras, heide en bottelrozen begroeide heuvels, niet ver van de zee vandaan. Bij landwind hoor je zwakjes de golfslag achter het dennenbos. Het is een groot huis met twee etages van zwart gebeitst hout met witgeverfde raamkozijnen, witte daksparren en een witte balustrade langs de plankenvloer van de veranda, die over de hele breedte van de voorgevel loopt. Een eindje van het huis vandaan, tussen de veranda en de bosrand, staat een schuur, eveneens van zwarte planken, met een steil dak, waarvan de ene helft uit lange, in ijzer gevatte ruiten bestaat. Van een tuin is eigenlijk geen sprake. Het terrein rond het huis loopt over in het hoge gras en de struiken op de heuvels tussen de zandweg en het bos.

Het is in het begin van de herfst. De zon schijnt schuin in het gras, de dennen staan zwart tegen de achtergrond van de witte hemel, en je hoort nog steeds de kievieten hoog in de lucht onder de wolkjes, de bijen en de vliegen dichterbij en op de achtergrond de golven, maar alleen als een onmerkbaar pruttelen. Af en toe veroorzaakt een vlinder een ogenblik van witte verwarring in de onbeweeglijkheid, die verder al-

leen wordt verstoord door het blaumgrijze lint sigarettenrook, dat een veranderlijke sluier vormt voor de met gras begroeide leegte tussen de veranda en de verre muur van pijnbomen en een paar berkenstammen, dun als krijstrepes tegen de achtergrond van de donkere sparren. Daarachter breekt het zonlicht her en der in stoffige gele kegels door het struikgewas, op de roodachtige bodem van dorre naalden.

Er staan rieten stoelen op de veranda. In een daarvan zit de man die rookt. Hij zit met een boek op schoot, maar hij leest niet. Hij kijkt in de richting van de bosrand wanneer hij zijn ogen niet gesloten houdt en ermee volstaat de zon op zijn gezicht te voelen. Het felle licht accentueert de rimpels rond zijn ogen, neusvleugels en mondhoeken. Zijn kortgeknipte haar is grijzend. Hij draagt een tweedjasje en een wit T-shirt. Hij zet zijn voeten schrap tegen de balustrade terwijl hij inhaleert. De as dwarrelt op zijn linnen broek neer, maar hij heeft er geen erg in.

Ik wist niet dat de foto werd genomen. Als je goed kijkt, zie je ook Alma, maar alleen als een vage gedaante tussen de berkenstammen, bespikkeld door zonlicht, op weg terug naar het huis. Misschien lag Gustav wakker op dit moment, misschien lag ook hij door het raam van de slaapkamer naar buiten te kijken. Misschien volgde ook hij Alma met zijn blik terwijl zij naderbij kwam tussen de berken. Dan heeft hij ook de bijen gehoord en de golven op de achtergrond, zo ver weg dat je die verwisselt met het suizen van het bos.

NIEMAND VAN ONS hilde toen Gustav werd begraven. Misschien had hij te lang over het sterven gedaan. De weken dat hij in de kamer had gelegen die op het bos uitzag of op de veranda in de zon, hadden een onnatuurlijk oponthoud geleden in de tijd, die zich rond ons ophoopte met zijn sintels, met alles wat toch niet te veranderen valt. Voor Alma was het stadium van de tranen voorbij. Ook zij volstond ermee toe te kijken toen de witheid van het deksel werd bestrooid met kruimelende kluiten, ongeveer zoals je werklui op hun vingers kijkt wanneer je niet helemaal vertrouwt dat die hun werk grondig genoeg doen. Ze zag er opeens zo oud uit in haar zwarte jurk, wit en ondoordringbaar. In tegenstelling tot Becky, die alleen maar nog jonger, nog mooier werd door het zwart. Haar jurk was kort, zodat je je kon verlustigen aan haar lange benen in de nauwsluitende, zwarte kousen. Ze boog zich naar me toe terwijl de dominee zijn werk deed, en haar ogen keken aandachtig rond. Wat zouden die gezien hebben? De explosietjes van aarde op de witte verf van de kist? De plooiën in de kraag van de dominee,

die als een gerimpelde ster zijn kalkoenenhals omsloot?
Het schuimende lover aan de bomen?

Het tafereel op zich was een bespotting. Gustav, die had gespuugd op alle goden die hij op zijn pad tegenkwam. Een godgeklaagde bespotting. Maar Alma had de hele zaak in een soort trance geregeld, en ik kon niet uitmaken of de begrafenis in gewijde aarde een vertraagde wraakneming was of alweer een bewijs dat de conventie je altijd de loef afsteekt op die zeer moeilijke momenten dat het moeizaam vergaarde vocabularium van de persoonlijkheid opraakt en je naar vaste grond onder je voeten zoekt in de plotselinge, duizelingwekkende stomheid.

Buiten de kerk wachtten de fotografen, het waren er niet veel, lang niet zoveel als wanneer de kranten afscheid nemen van de lievelingen van het publiek, maar genoeg om aan te tonen dat de inhoud van de kist niet een willekeurige rest van het blinde kannibalisme van de tijd was. De flitslichten kleefden aan Alma's gegroefde wangen en aan Becky's glanzende gezicht, waarop elke onregelmatigheid met schmink was weggewerkt, en ik keek omhoog naar de bladeren van de bomen, die hun lichte zijde naar de wind keerden terwijl ik het portier voor hen open hield. De volgende dag zaten ze daar achter het raampje, onder de koppen die het diepe verdriet van de dochter en de ex-vrouw verkondigden. Om de een of andere reden kwam ik zelf niet voor op de foto's, ik was niets anders dan een met de rug naar de camera gekeerde schaduw op de voorbank, half verscholen achter het spiegelbeeld van de ruisende bomen. Er werd op-

nieuw over Gustav geschreven in die dagen, over de anarchist, de provocateur, de losbol, het gefortuneerde genie dat zijn eigen succes bespote door onophoudelijk nieuwe paden te betreden in zijn schilderkunst. Op de foto's bekijkt hij me door de lens van de fotograaf met zijn gebruikelijke onderzoekende, sceptische blik, dezelfde oude twijfel en minachting. Hij werd zevenenvijftig. Ik kende hem al sinds ik van Becky's leeftijd was, lang, veel te lang voordat zij werd geboren. Maar ik had hem of Alma in geen jaren gezien en verloor vrijwel geheel het contact met hem toen hij zich in Parijs vestigde. Toen al miste ik hem zoals je iemand mist die dood is, wanneer ik me afvroeg wat Gustav hiervan zou zeggen, of zijn respectloze lachen hoorde. In gedachten ontmoette ik zijn blik, de plagerige manier waarop zijn blik een onvermoede ruimte opende wanneer ik me opnieuw in een hoek had laten drijven door de feiten of mijn eigen respect voor de onwrikbaarheid ervan.

De laatste keer dat ik iets van hem had gehoord was toen ik hem mijn laatste roman toestuurde, kort nadat hij was vertrokken. Hij schreef terug en legde me uit, zoals hij zo vaak had gedaan, waarom het een talentvol boek was en waarom mijn talent mijn eigen ergste vijand was. Hij had zoals gewoonlijk gelijk, maar ik antwoordde niet. Ik schreef ook geen boeken meer. Ik was het spuugzat om op de woorden te zitten kauwen en ze aan elkaar te kitten met mijn speeksel. Ik had mijn onschuld verloren en kon alleen maar mijn schouder ophalen over het beeld dat mijn omgeving had gevormd van de serieuze jongeman die gebukt ging onder de last van modernisme

en melancholie. Later, toen mijn schrammen weer geheeld waren, was het als het ware te laat. Al die stijl, wat koop je daarvoor? Telkens wanneer ik achter de typemachine plaatsnam, zag ik Gustavs glimlach, en moest ik zelf glimlachen. Ik was getrouwd met Harriet, en ik begon geld te verdienen, we konden reizen waarheen we wilden, en in de jaren die kwamen vloeide het leven gemakkelijk en onbelemmerd over alle onbeantwoorde vragen en smeebeden heen.

Pas toen ik Alma weer ontmoette, realiseerde ik me hoeveel tijd er was verstreken. Pas toen ik zag wat het met haar gezicht had gedaan. Achter mijn rug hadden de jaren elkaar stilletjes verslonden, zonder dat ik de gedachte helemaal had laten varen dat de toekomst omvangrijker was dan mijn geschiedenis, dat die bodemlozer en ondoorgrondelijker was, hoewel het nu zo langzamerhand andersom was. Alma liet het me zien met haar door de tijd getekende gezicht. Onder de gekruiste lijnen van haar huid herkende ik de hoge jukbeenderen en het open voorhoofd, en ik herkende de ogen, die mij ooit met alle geweld moesten zien en voedsel moesten geven aan ik weet niet wat voor een nieuw en totaal ander leven.

In die tijd was ze schrikwekkend mooi. Haar figuur straalde een eigenzinnige en grillige arrogantie uit, smal, rijzig en fier, haar huid glansde ervan met een geheime gloed, zelfs haar kut scheen tot een ongekende, ongeennaakbare adel te behoren. Alleen de tijd was in staat geweest haar lichaam wat democratie te leren, niet door het te stofferen en zwaarder te maken, maar door ervoor te

zorgen dat het zich terugtrok op de beenderen, en door het te hullen in de gedempte elegantie van de volwassen vrouw. Haar grijze haar omkranste nog steeds haar gezicht op dezelfde achteloze wijze die ooit zo opwindend was overgekomen, bijengehouden door een ontoereikend kammetje, maar ze was een heerseres in ballingschap, Alma met de speelse, vragende uitdrukking. Ze kon zich niet langer zeker voelen van het antwoord dat ze zocht in je ogen.

Ooit hadden haar glimlach en smalle, grijze blik geïndiceerd op een exclusieve en geheime intimiteit, nu waren de glimlachende ogen merkwaardig schuw en bijziend, alsof ze er niet eens zeker van was dat ik haar had herkend toen ze uit de menigte opdook en soepel de armen met wijnglazen en sigaretten ontweek. Terwijl ze op me afkwam, zag ik dat ook ik dubbel geëxponeerd in haar ogen stond, een muf negatief dat ze had vergeten door te draaien in de camera, zodat het nieuwe beeld zich heel eventjes boven op het oude aftekende in een vervormde karikatuur. Ook mijn eigen gezicht was langzaam uiteengevallen, en ik zag hoe ze het in gedachten modelleerde terwijl ze glimlachend haar hoofd schudde. Was het werkelijk zo lang geleden?

Ja. En het was net zo lang geleden dat ik had deelgenomen aan de jaarlijkse receptie van de uitgeverij. De eerste jaren had men mij trouw uitgenodigd, en elke keer draaide ik dagenlang om de gecultiveerde geribbelde kaart heen voordat ik hem in stukken scheurde en mijn schaamte trachtte te verbergen over het feit dat een onnozele kaart mij uit het lood kon slaan. Sindsdien moet

ik van de adressenlijst zijn geschrapt, want een keer bleef de najaarsinvitatie uit tot mijn grote opluchting en woe-de. Maar vorig jaar dook zij weer op, net zo degelijk en ouderwets als altijd met haar beschaafde cursief en haar onberispelijke taal. Men had besloten mijn debuut opnieuw uit te geven, het was me niet helemaal duidelijk waarom. Ik was amper in staat me de namen van de personen te herinneren of wat me er ooit toe had gebracht deze roman te schrijven, en eigenlijk had ik me voorgenomen weg te blijven. Ik voelde me niet langer verbonden met deze wereld van slecht geklede *beaux-esprits*. Toen ik op de binnenplaats van de uitgeverij kwam, viel me op dat de tijd het enige verschil uitmaakte, de tijd plus de boeken die ik niet had geschreven en die de anderen hadden afgescheiden in lange, uitgedroogde sporen van teleurgestelde ambities of ambities waarvan de verwezenlijking een teleurstelling was geweest. Ik herkende een aantal gezichten, misschien wat pompeuzer, wat vlekkeriger en met wateriger ogen als gevolg van de drank en de echtscheidingen, maar verder dezelfde. Andere gezichten had ik nog nooit eerder gezien. Hoopvolle debutanten met opengesperde neusvleugels en ste-kende ogen, cultuurjournalisten in kreukelige overhemden die de zure, maar gratis witte wijn genadig accepteerden.

Enkele schrijvers van mijn leeftijd begroetten me zoals je iemand groet wie het slecht is vergaan, met uitbundige hartelijkheid. Ik zag dat ze scheve blikken wierpen op mijn dure tweedjasje, de plooiën in mijn broek en mijn pasgepoetste Italiaanse schoenen. Zij hadden hun prij-

zen geïncasseerd, maar de jasjes waren nog steeds van vorig jaar. De beroemdsten onder hen hadden allemaal dezelfde bittere trek bij hun mondhoeken ontwikkeld en weifelden tussen ingestudeerde deemoed en kosmopolitische verstrooidheid wanneer er een criticus op hen afkwam om uit hun hand te eten. Als het een gegeneerde vrouw was, die er ook nog enigszins jong en knap uitzag, zag je de verlangens moeizaam opzwellen achter het pantser van de beroemdheid.

Een romanschrijver met wie ik indertijd naar de kroeg ging, drong me tegen een regenpijp aan in een hoek van de binnenplaats en begon tegen me aan te praten. De leren jekker had plaatsgemaakt voor een wollen cardigan, en hij had ook een bril gekregen, maar hij praatte net zoveel als voorheen, en net zo rad en schaamteloos over zijn huis op Sardinië, over het feit dat hij was vertaald in het Frans en Duits en Bulgaars, over de plicht van de kunstenaar tot nieuw en grensoverschrijdend inzicht en dat je je moest bevrijden van de gesocialiseerde syntaxis van de vertelling via het schrift als seksuele agressie. Hetgeen hem op natuurlijke wijze op zijn nieuwe polyfone roman bracht en op het relaas van zijn speurtocht naar een taal die meerdere gezichtshoeken en stemmen kon bevatten in één stroom van weerspiegeld bewustzijn dat de grenzen van de persoonlijkheid transcendeerde, als ik begreep wat hij bedoelde. Ik begreep hem maar al te goed. Zijn adem rook nog steeds naar volle melk. Toen hij mijn laatste grens overschreed en in een aanval van schijnbare belangstelling vroeg waarom ik al zoveel jaren niets had uitgegeven en of ik met een boek bezig was, be-